

Գեղամ Քերովբեան (Իշֆօլ) ծնած է 20 Յուլիս 1924ին Ստանպոլ՝ Բանկալքը: Նախակրթութիւնը բոլորելով Թագսիմի էսանան վարժարանի մէջ, 1937ին կ'արձանագրուի Ղալաթիոյ Կեդրոնականը, ուրկէ շրջանաւարտ կ'ըլլայ 1943ին: Բարձրագոյն ուսում կ'ստանայ հետեւելով Ստանպոլ համալսարանի դասընթացներուն, կը վկայուի փիլիսոփայութեան նիւղէն: Միջոց մը համալսարանական ընկերներով կը հրատարակեն «Տոսք» անուն թրքերէն գրական հանդէս մը:

Իբրեւ ասպարէզով ուսուցիչ՝ ֆաղափս կարգ մը հայ վարժարաններուն մէջ երկար տարիներ դասաւանդած է հայոց լեզու եւ գրականութիւն, գրաբար, հոգեբանութիւն եւ փիլիսոփայութիւն:

Պատրաստած է *Հայերէն Բառգիրք Աշխարհաբար Լեզուի* անուն գործը, որ լոյս տեսած է 1962ին: Երկրորդ գիրքը՝ *Աւանդական Պատմութիւն Հայոց, Հայկազանց Շրջան* անուն դիցաբանական աշխատասիրութիւնը լոյս տեսած է 1968ին «Ժամանակ» օրաթերթի մատենաշարէն [Նոյեմբեր 2000ին ալ Արաս հրատարակչատունէն՝ թարգմանաբար թրքերէնով — *Միթոլոժիք էրմէնի Թարիհի*]:

Քերովբեան 1970ին հաստատուած է Գերմանիա, ուր Պոխումի համալսարանին մէջ աւանդած է հայոց լեզու ու դիցաբանութիւն: Պատրաստած է նաեւ նախաֆրիստոնէական շրջանի հայ դիցաբանութեան մասին ընդարձակ աշխատասիրութիւն մը գերմաներէնով:

1980ի Յունուարին Պոխումի մէջ վաղահասօրէն կնիած է իր մահկանացուն՝ կեանքի ամենաքեղուն շրջանին:

Այս հատորը «վերամշակուած» տպագրութիւնն է Գեղամ Քերովքեանի *Հայերէն Բառգիրք Աշխարհաբար Լեզուի* անուն աշխատասիրութեան (1962), որ կը բաղկանար 566 էջերէ (Գ խմոր թուղթ՝ 11×16 սմ., շարուածք՝ 11×13.4 սմ.) եւ տպագրուած էր Ղալաթիոյ Պուֆէթ տպարանին մէջ. տպարանատէրը՝ Յարութիւն Պարսամեան՝ հեղինակին Կեդրոնականէն դասընկերն էր եւ իր ֆաշալերական կեցուածքով օժանդակած էր ծրագրին իրականացման:

*

Պարտ կը համարինք նշել հետեւեալ մանրամասնութիւնները ներկայ հատորին խմբագրութեան առնչութեամբ...

1. Բառարանին հայերէն համակարգը գրեթէ նոյնութեամբ պահպանեցինք: Բառաշարքին ներմուծեցինք միմիայն 88 բառ՝ բարելաւելու նպատակով ներքին հետեւողականութիւնը. մնացեալ խմբագրական աշխատութիւնը ընդհանուր առմամբ կը բաղկանայ «թէֆնիֆ» միջամտութիւններէ (սրբագրութիւն, այբենական կարգաւորում, գրելակերպի միօրինակութիւն եւն.):

2. Պահպանեցինք ինչ էջադրութիւնը ընդհանուր գիծերով եւ ի տարբերութիւն նախկին տպագրութեան նախընտրեցինք չտողադարձի՝ թէֆնիֆ-լեզուական նկատումներով:

3. Սկիզբի դիցարանական գիտելիքները տեղադրեցինք հետեւը՝ «Յաւելուած»ին մէջ:

4. Ճոխացուցինք բառարանին թրքերէն բովանդակութիւնը՝ նկատի ունենալով հայերէն սորվիլ փափաքողներու եւ թարգմանչական աշխատութիւն կատարողներու պահանջները, նաեւ հայերէնի ուսուցման ներկայ պայմանները: Բառարանի ծաւալին մասին հետաքրքիր ընթերցողներու ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ բաղդատական աղիւսակը.

	նախկին վիճակ	ներկայ վիճակ
<i>բառաշարքի ծաւալ</i> (հայերէն բառամթերք)	9865	9953
<i>թրքերէն(ներ)ը տրուած բառեր</i>	2254	6997
<i>գումար՝ թրքերէն նշանակութիւններու</i>	2306	11149

Ծ. Խ.

ՆԱՅԵՐԷՆ
ԲԱՌԳԻՐՔ
ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԼԵԶՈՒԻ

Արաս Հրատարակչություն
A r a s Y a y i n c i l i k

İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 231/Z
34070 Tünel, Beyoğlu-İstanbul

Tel: (90) 212.252 65 18 - 243 06 02

Fax: (90) 212.252 65 19

www.arasyayincilik.com

info@arasyayincilik.com

ARAS - ԱՐԱՍ 51

ՆԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԳԻՐՔ

Ա շ խ ա ր հ ա ր ա ր Լ ե գ ու ի

ԳԵՂԱՄ ՔԵՐՈՎԷԵԱՆ (ԻՇՔՕԼ)

Խմբագրեց եւ
թրքերէն բովանդակութիւնը ճոխացուց

Արտաշէս Մարկոսեան
աշակերտ՝ Գեղամ Քերովբեանի

Կողքի Ձեւաւորում

Արարատ Շէքէրեան

ISBN 978-975-7265-51-1

Ա. Տպագրութիւն՝ Հոկտեմբեր 2002, Ստանպուլ

Բ. Տպագրութիւն՝ Սեպտեմբեր 2011, Ստանպուլ

ՆԱՅԵՐԷՆ
ԲԱՌԳԻՐՔ
ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԼԵԶՈՒԻ

ԳԵՂԱՄ ՔԵՐՈՎԲԵԱՆ
(ԻՇՔՕԼ)

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ԳՈՐԾ ՄԸ

Մեր կրթական եւ ուսումնական տագնապի, աւելի անկեղծ որակումով՝ անկումի ներկայ շրջանին մէջ յուսատու նշան մը կարելի է համարել այս փոքրիկ հատորին երեւումը: Այն պահուն երբ հակառակ հաւաքական ծրագրումներու եւ երկարատեւ ապարդիւն մտակոծումներու դեռ կարելի չէ եղած գտնել դասագրքերու հրամայական հարցին գործնական լուծումը, ահա կարելիութեան ուղին կը մատնանշուի անհատական նախաձեռնութեամբ տրուած այս օրինակով: Շնորհաւորելի է ուսուցիչ հեղինակը իր մտաւոր եւ նիւթական գոհողութիւններուն համար՝ ի նպաստ հայ աշակերտութեան:

Դպրոցէն է որ կը խօսիմ եւ անվարան կրնամ ըսել թէ այս գրքով ամէն աշակերտ միշտ պատրաստ ուսուցիչ մը պիտի ունենայ իր պայուսակին մէջ եւ հայերէնի ուսուցիչը թանկագին օժանդակ մը՝ որ զինքը պիտի ազատէ ժամանակի կորուստէ ու վարանումներէ:

Հեղինակը համեստ է իր առաջադրութեան մէջ: Իր բառարանը կազմած է ամէնէն աւելի դպրոցականներու հայերէնի անմիջական պահանջները գոհացնելու մտադրութեամբ եւ պէտք է ըսել թէ իր գծած սահմանին մէջ յաջողած է գոհացուցիչ օժանդակ մը ընծայել մեր աշակերտութեան, այս գործիքը

տալով անոնց ձեռքը: Բառարանին արագ ակնարկ մը երեւան կը հանէ հայ բառերը իրենց յատուկ ունանել փոխաբերական իմաստով դիւրութեամբ ծանօթացնելու նպատակով գործադրուած մեթոտը:

Իր համեստ ծրագրին մէջ յաջողած երիտասարդ հեղինակը շնորհաւորելով կը յուսանք թէ սպասուած արդար փառաբերութիւնը պիտի գտնէ իր այս առաջին գործով, ապագային աւելի լայն պահանջներու գոհացում տուող երկերու պատրաստութեան համար:

ՀՐԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԿԱՐԳ ՄԸ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս բառգիրքը յատկապէս պատրաստուած է դպրոցականներու համար. իր բառամթերքին մէջ կարեւոր համեմատութեամբ կը պարունակէ գրեթէ բոլոր այն բառերը, որոնք տեղ գրուած են դասագրքերու մէջ:

Կարգ մը թաղային վարժարաններու 10էն 18 տարեկան աշակերտներուն մօտ փորձարկութիւններ կատարելէ յետոյ, մատչելի դառնալու համար անոնց ըմբռնողութեան, եւ մանաւանդ տղոց բառամթերքը ճշտացնելու նպատակով, կիրարկուած է հետեւեալ մեթոտը. նախ՝ հասկնալի դարձնել բառը գայն պարզաբանելով, յետոյ՝ բառի նշանակութեան անմիջապէս ֆովը դնել անոր մէկ կամ մէկէ աւելի հոմանիշները. իսկ՝ իր այբենական կարգին մէջ, իւրաքանչիւր հոմանիշի դիմաց արձանագրել նոյնիմաստ բառերը: Այնպէս որ, եթէ ընթերցողը ուզէ բացատրութիւններու կարգին գտնել նաեւ ուրիշ համարժէք բառեր, բաւական է որ բառարանին մէջ նայի իր փնտռած բառին որեւէ մէկ հոմանիշին:

Անշուշտ նախընտրելի էր որ իւրաքանչիւր բառ բացատրուէր իր կարգին մէջ, եւ ֆովը շարուած գտնուէին անխտիր բոլոր հոմանիշները: Սակայն գրքին ծաւալը կարելի եղածին չափ սեղմ պահելու

համար բացառիկ ճիգ կատարեցի, որովհետեւ առընթերաբար պիտի աւելնար տպագրական ծախսը, որմէ խուսափելու հարկին տակ կը գտնուէի դժբախտաբար: Ուստի, նոյն արմատով կազմուած բառերը յանախ դրուած են դէմ դիմաց, փոխանակ տեղ գրաւելու իրենց շարքին մէջ, ինչպէս նաեւ կը պակսին կարգ մը բառեր: Իսկ մաս մը բառերու համապատասխան թրքերէնները գործածուած են մէկ անգամ միայն, իւրաքանչիւր արմատ բառի համար, եւ ոչ ալլեւս անոնց հոմանիշներուն հոլ:

Յարմար դատեցի, բառարանին սկիզբը տալ նաեւ դիցարանական անուններու ցանկ մը, նկատելով որ աշակերտը կրնայ շատ յանախ հանդիպիլ անոնց: Իսկ յաւելուածաբար, օգտակար գտայ համադրել կարգ մը բնաձայն բառեր՝ բառգրքի վերջաւորութեան:

Բառարանին գործածութեան առթիւ պէտք է ուշադիր ըլլալ հետեւեալ կէտերուն.

Այբենական շարքին մէջ գլխագրի գործածութիւնը վերապահուած է միայն յատուկ անուններու.

Յաջորդական հոմանիշները գատուած են ստորակէտերով. իսկ շփոթութիւնը կանխելու համար, բութը շատ անգամ ստորակէտի տեղ գործածուած է բացատրութիւններու մէջ.

Բառերու ընթացիկ, յատուկ եւ փոխաբերական գանազան նշանակութիւնները գատուած են իրարմէ թուանշաններով.

Փակագծի մէջ կը գտնուին կարգ մը բառերու նշանակութեան այն մասերը, որոնք աւելի յաճախ կը գործածուին.

Ձոյգ ուղղագրութեամբ բառերու ընթացիկ ձեւը նախընտրաբար գործածուած է ամէն տեղ, իսկ նուազ գործածական ձեւը կը գտնուի բառաշարքին մէջ կամ բառին դիմաց:

Կը յուսամ որ այս բառգիրքը օգտակար ըլլայ բոլոր անոնց որ հայերէն սորվելու դիրքին մէջ կը գտնուին. եւ արդէն, միայն անոնց համար կ'արժէր ընել այս զոհողութիւնը:

Սեպտ. 1962

ԳԵՂԱՄ ԲԵՐՈՎԲԵԱՆ

Ա.

Ա = կը նշանակէ առաջին

աբբայ = կաթոլիկ վարդապետ, աբբահայր

աբեղայ = կուսակրօն քահանայ, վանական

ագահ = անկուշտ, դրամասէր, ծակաչք

ագատ = պոչը կտրած, պոչատ. 2) կիսաթանկա-

զին քար մը, **akik**

ագարակ = արտ կամ հողային կալուած, ուր կը

պահուին նաեւ ընտանի եւ օգտակար

անասուններ **çiftlik**

ագարակապան = ագարակ բանեցնող

ագեկալ = ծիու պոչին տակէն անցած կաշի, ա-

գեկոկ

ագեւոր = պոչ ունեցող, պոչաւոր

ագի = պոչ

ագոյց = մետաղէ շրջանակ, օղակ

ագուցուած = իրարու մէջ անցած, ագուցիկ

ագուաւ = մսակեր սեւ թուռն մը, **karga**

ագուաուկ = ծայրը կեռի պէս դարձած մետաղէ

գործիք մը, որով կարելի է ամէն տե-

սակ փականք բանալ **maymuncuk**

ադամալոյս = առտուան դէմ եղած մթնշաղ [ոյսը

ադամամութ = արշալոյսէն առաջ եղած մթու-

թիւնը

ադամանդ = արժէքաւոր զարդաքար մը, **elmas**

ադամանդակուռ = ադամանդներով զարդարուած

ադամանդայեռ = ադամանդներով կազմուած

Ա

Ա առաջին

աբբայ կաթուղիկ վարդապետ, աբբահայր
աբեղայ կուսակրօն քահանայ, վանական
ագահ անկուշտ, դրամասէր, ծակաչք, haris, açgözlü
ագատ պոչը կտրած, պոչատ. 2) կիսաթանկագին
 քար մը, akik

ագարակ արտ կամ հողային կալուած՝ ուր
 կը պահուին նաեւ ընտանի եւ օգտակար
 անասուններ, çiftlik

ագարակապան ագարակ բանեցնող
ագեկալ ձիու պոչին տակէն անցած կաշի, ագեփոկ,
 kuskun

ագեւոր պոչ ունեցող, պոչաւոր
ագի պոչ

ագոյց մետաղէ շրջանակ, օղակ, halka, çerçeve, yuva
ագուցուած իրարու մէջ անցած, ագուցիկ
ագուաւ մսակեր սեւ թուռն մը, karga

ագուաւուկ ծայրը կեռի պէս դարձած մետաղէ
 գործիք մը՝ որով կարելի է ամէն տեսակ
 փականք բանալ, maymuncuk

ադամալոյս առտուան դէմ եղած մթնշաղ լոյսը
ադամամութ արշալոյսէն առաջ եղած մթութիւնը
ադամանդ արժէքաւոր զարդաքար մը, elmas
ադամանդակուռ ադամանդներով զարդարուած
ադամանդայեռ ադամանդներով կազմուած
ադամորդի մարդ, մահկանացու, ademoğlu
ադեն դրախտ, եդեմ

ազագուն չորցած, նիհար, տկար, kuru, sıska, cılız

ազատ այն՝ որ ուրիշին կապուած չէ, ինքնիշխան,
ազատորդի, serbest, özgür

ազատագրել գերութենէ ազատել, kurtarmak

ազատամարտ ազատութեան պայքար

ազատամիտ այն՝ որ ուրիշին ըրածը չի քննադատեր
երբ մէկու մը վնաս պատճառած չէ,
ազատախոհ

ազատել ազատ վիճակի բերել, փրկել, kurtarmak

ազատիլ ազատ ըլլալ, փրկուիլ, պրծիլ, kurtulmak

ազատորեար ազատանի, ազնուականներ

ազատութիւն անկախութիւն, ինքնիշխանութիւն,
özgürlük

ազատքեղ բոյս մը՝ որ կը գործածուի իբրեւ համեմ,
maydanoz

ազգ միեւնոյն բարքերը՝ մշակոյթը եւ լեզուն
ունեցող ժողովուրդ, millet, ulus

ազգաբնակ(չ)ութիւն երկրի մը մէջ բնակած
ժողովուրդի մը ամբողջութիւնը, nüfus

ազգագրութիւն ժողովուրդներու գործունէութեան
ուսումնասիրութիւնը, etnografya

ազգական արեւակցական կամ խնամիական
կապերով միացած անձեր, akraba, hisim

ազգակից նոյն ազգի պատկանող

ազգային ազգին վերաբերեալ, ազգին յատուկ, milli,
ulusal. 2) ազգակից. 3) ազգի գործերով զբաղող
անձ, ազգային գործիչ

ազգային երեսփոխան ժողովուրդին կողմէ
ընտրուած պետական պաշտօնեայ, milletvekili

ազգայնական ազգին վերաբերեալ, ազգային

ազգայնամուլ վնասակար ըլլալու աստիճան
ազգասէր, şoven

ազգատեաց այն՝ որ իր ազգը չի սիրեր

ազգի-ազգի տեսակ-տեսակ, կերպ-կերպ, çeşit çeşit
ազգօգուտ ազգին համար օգտակար
ազգ ծանուցում, յայտարարութիւն, ilan
ազգակ պատճառ, շարժիչ ոյժ, խթան, etken, faktör
ազգարարել իմացնել, ազգ տալ, ծանուցանել, ilan
 etmek, bildirmek, uyarmak
ազգել թելադրել, ներգործել, տպաւորել, etki yapmak,
 etkide bulunmak, etkilemek
ազգեցիկ ազդու, ազդեցութիւն ընող, ուժեղ,
 etkil(eyic)i, nüfuzlu
ազդեցութիւն ազդեցիկ ըլլալ, ներգործութիւն,
 տպաւորութիւն, հեղինակութիւն, etki, nüfuz
ազդը մարմնին մասը՝ սկսած կոնքէն մինչեւ ծունկ,
 գիստ, kalça, but
ազն ցեղ, տոհմ, ազգ, զարմ
ազնիւ լաւ ու բարի, ընտիր, պատուական, asil, soylu,
 has, saf, kibar, iyi, dürüst, sayın, sevgili
ազնուական ազնիւ ցեղի պատկանող, ազնուազարմ,
 soylu, aristokrat
ազնուապետութիւն ժառանգով հարստացած եւ
 իրենց հարստութեան պատճառով ազնուական
 համարուած դասակարգին իշխանութիւնը՝ որ
 վերջ գտաւ 1789ին, aristokrasi
ազնուութիւն բարեսրտութիւն, բարութիւն
ազնուասիրտ բարի սիրտ ունեցող, բարեսիրտ
ազոխ չհասունցած խաղող, koruk
աթար անասուններու աղբը, քակոր, ապավառ
Աթենաս իմաստութեան եւ արուեստներու դիցուհին
աթոռակ պատիկ աթոռ
աթոռակալ փոխանորդ, տեղապահ
աժդահա վիթխարի մեծութիւն եւ ոյժ ունեցող,
 հսկայ